

Asia: VN/32853/2024

**Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi elintarvikemarkkinalain ja oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain 1 luvun 6 §:n ja 5 luvun 2 §:n muuttamisesta**

**Lausunnonantajan lausunto**

**1. Lausunnonantajan yleiset huomiot koko esityksestä**

Kaupan liitto katsoo, että hallituksen esitysluonnoksessa esitetyillä elintarvikemarkkinalain muutoksilla puututaan merkittävällä tavalla elinkeinoharjoittamisen vapauteen ja vääristetään markkinoiden toimintaa. Hallituksen esitysluonnos on tulkittavissa siten, että se mahdollistaisi mm. hintasääntelyn (4 c §). Markkinaehtoisen hinnoittelun periaate on kuitenkin tunnistettu EU:n kauppatapadirektiivissä (resitaali numero 22). Kaupan liitto katsookin, että hallituksen esitysluonnoksen elintarvikemarkkinalain muutokset ovat EU-sääntelyn vastaisia.

Esityksellä kiristetään jo ennestään merkittävästi EU-direktiiviä tiukempaa kansallista sääntelyä, joka toteutuessaan aiheuttaisi jopa useiden satojen miljoonien eurojen lisäkustannukset kaupan alan yrityksille. Uudistus heikentäisi ruokakaupan kilpailua, lisäisi merkittävästi hallinnollista taakkaa lisääntyvien raportointivelvollisuuksien myötä, vaikeuttaisi uusien toimijoiden markkinoille tulemistä sekä kohtelisi eriarvoisesti kotimaisia ja ulkomaisia toimijoita. Esitetyt elintarvikemarkkinalain muutokset ovat kohtuuttomia tilanteessa, jossa nykyiset viranomaisten toimivaltuudet mahdollistaisivat puuttumisen väitettyihin ongelmiin. Olemassa olevia toimivaltuuksia ei ole kuitenkaan käytetty.

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa todetaan seuraavaa:

- Hallituksen tavoitteena on liian sääntelyn purkaminen ja hallinnollisen taakan keventäminen. Puretaan kansalaisia ja yrityksiä haittaavaa ylikireää sääntelyä ja byrokratiaa. Helpotetaan yritystoimintaa ja yrittämisen edellytyksiä.

- Hallitus varmistaa, että yrityksiin kohdistuva sääntely on selkeää, ennakoitavaa, oikeasuhtaista, kilpailuneutraalia, teknologianeutraalia ja innovaatiomyönteistä. Näiden periaatteiden toteutumista edistetään sekä kansallisesti että EU-sääntelystä päätettäessä.
- Hallitus sitoutuu siihen, että yritysten hallinnollinen taakka ei hallituskauden aikana kasva. Hallitus sitoutuu koko valtioneuvoston tasolla ”yksi sisään, yksi ulos” -periaatteeseen, jolla huolehditaan, että uutta sääntelyä esitettäessä velvoitteita kevennetään muualta.
- Vältetään EU-lainsäädännön toimeenpanon yhteydessä kansallista lisäsääntelyä. Toteutetaan voimassa olevan lainsäädännön ”Suomi-lisä”-kartoitus. Puretaan EU-sääntelyn päälle lisättyä kansallista sääntelytaakkaa, joka haittaa yritysten kilpailukykyä tai ihmisten arkea.

Kaupan liitto pitää hallituksen esitysluonnosta EU-lainsäädännön ylimenevänä sääntelynä hallitusohjelman vastaisena. Kaupan liitto toteaa, että lainsäädännön valmistelussa esitettyihin huoliin voidaan vastata olemassa olevan lainsäädännön antamin keinoin jo nykyisellään. Lisäksi Kaupan liitto huomauttaa, että elintarvikemarkkinalakia on muutettu sen voimaantulon (2019) jälkeen jo 6 kertaa. Säädöksen ja siihen tehtyjen muutosten toimivuutta ei ole seurattu eikä arvioitu lainkaan tai todettu, että lain muutokset ovat olleet voimassa niin lyhyen aikaa, ettei arvioita ole voitu vielä tehdä. Lisäksi EU-tasoista elintarvikemarkkinasääntelyä eli UTP-direktiiviä ollaan päivittämässä lähitulevaisuudessa.

Kaupan liitto pitää esitettyä sääntelyä erittäin epäselvänä ja päällekkäisenä nykysääntelyyn nähden. Lisäksi ehdotettujen muutosten perustelut nojaavat väitteisiin, joita ei ole perusteltu tai esitetyillä perusteluilla ei ole lähteitä.

Esitetyt säännökset eivät ole kansainvälisesti pakottavia, kun on kyse kieltojen soveltamisesta tavarantoimituksiin, joissa myyjän liikevaihto ylittää kauppatapadirektiivin mukaisen 350 miljoonan euron rajan ja ostaja on tätä suurempi sekä silloin, kun kyse on kauppatapadirektiiviä tiukemmasta kansallisesta sääntelystä. Sääntely vahvistaa kansainvälisten elintarvikealan jättien asemaa entisestään, jotka jäävät liikevaihtorajojen takia sääntelyn ulkopuolelle. Ne pystyvät kilpailemaan ehdoilla, jotka ovat elintarvikemarkkinalain nojalla kiellettyjä mm. maksuaika eikä epäselvää elintarvikemarkkinalakia tarvitse sopimuksissa noudattaa. Kaupan liitto katsoo, että sääntely kannustaa toimijoita ostamaan ulkomailta. Tämä ei olisi suomalaisen alkutuotannon, elintarvikeketjun tai Suomen valtion etujen mukaista.

Lisäksi vaikutukset tiukemmasta kansallisesta sääntelystä ulottuvat myös ruokavientiin, mikä on esitysluonnoksessa kokonaan arvioimatta. Pahimmassa tapauksessa sääntely tulee vaikeuttamaan suomalaisten pienempien elintarviketoimittajien vientimahdollisuuksiin, kun Suomen epäselvä sääntely karkottaa ostajia ja toisaalta esim. tilanteissa, joissa Suomen lakia ei noudateta, ulkomainen toimija saa pyytää tavarantoimittajalta tietoja vapaasti ilman 4 b §:n rajoituksia. Samalla sääntely saattaisi myös nostaa elintarviketeollisuuden keskittymisastetta Suomessa.

Esityksessä pyritään kaupan omien merkkien suosimisen kiellon lisäksi rajoittamaan tietojen pyytämistä elintarvikeketjussa (4 b §). Kaupan liitto pitää tavoitetta kyseenalaisena Suomea sitovien ilmastotavoitteiden sekä yrityksiltä sääntelyllä vaadittavien raportointivelvoitteiden kannalta. Nyt esitettävä tietojen pyytämisen rajaaminen lailla on erittäin poikkeuksellista tilanteessa, jossa samaan aikaan tiedonantovelvollisuus kasvaa jatkuvasti ja mm. kaupalle asetetaan entistä laajempia tiedonantovelvollisuuksia ja huolellisuusvelvollisuuksia eri laeissa ja EU-tason säädöksissä. Kaupan liitto katsoo, että yrityksillä tulee olla edellytykset vastata sääntelyn edellyttämiin raportointivaateisiin, eikä siksi tietovaateita saa rajoittaa muulla sääntelyllä. Myös kuluttajat odottavat entistä enemmän tietoa esim. hiilijalanjäljestään ja toimijoilta puolestaan odotetaan vastuullisuustekoja laajasti myös lainsäädännön ulkopuolella.

Kaupan liitto korostaa, että omat merkit (ns. private label) ovat kansainvälisesti laajasti käytetty kaupan ja teollisuuden toimintatapa. Omien merkkien tuotteet ovat laillisia ja yleisesti hyväksyttyjä kaikissa EU- ja ETA-maissa, ja kaupan alalla niitä käytetään päivittäistavarakaupan lisäksi myös erikoiskaupassa ja tukkukaupassa. Kaupan liitto kantaa huolta siitä, että esitetyt rajoitukset omille merkeille leviävät muille kaupan alan sektoreille. Näin on jo nyt käymässä esimerkiksi maksuaikojen osalta komission maksuviivästysasetuksen muodossa, joka on erittäin haitallinen monelle erikoiskaupan alalle kuten rautakaupalle ja puutarhamyymälöille. Omien merkkien kauppataavan rajoitukset heikentävät merkittävästi kotimaisen kaupan edellytyksiä kilpailla kansainvälisiä toimijoita vastaan, jotka tulevat parhaillaan verkkokauppojen ja verkkoalustojen avulla voimakkaasti Suomen markkinoille.

Kaupan liitto korostaa, että suomalaisessa päivittäistavarakaupassa kaupan omien merkkien osuus on merkittävästi pienempi kuin monissa muissa Euroopan maissa ja Suomessa myytävistä private label-tuotteista merkittävä osa on kotimaisia tuotteita.

Private label-tuotteisiin liittyy merkittäviä etuja:

- Omat merkit johtavat alempiin hintoihin, mikä on kuluttajien edun mukaista. Erityisen tärkeää se on tällaisena taloudellisena aikana, jolloin Suomessa menee taloudellisesti huonosti, epävarmuus vallitsee ja monen kuluttajan käytössä olevat varat ovat vähissä.
- Omat merkit voivat täydentää markkinoita tuotteilla, joita teollisuus ei tarjoa.
- Omat merkit voivat myös lisätä jakelun tehokkuutta, sillä kaupan ketjut voivat optimoida toimitusketjun ja hallita laatua paremmin.
- Omat merkit ovat varsin suosittuja kuluttajien piirissä, kun tarjolla on halvempi mutta silti laadukas vaihtoehto.
- Omat merkit mahdollistavat kilpailun keskittyneillä elintarviketeollisuuden markkinoilla
- Omat merkit lisäävät tuotteiden erilaisuutta ja siten myös kaupan kilpailua.
- Omia merkkejä tuotetaan yhteistyössä elintarviketeollisuuden kanssa. Yhteistyö mahdollistaa teollisuudelle tasaisen ja ennustettavan myyntivolyymin ja auttaa hyödyntämään

tuotantokapasiteettia tehokkaasti, tasoittamaan tuotantopiiikkejä ja -kuoppia sekä varmistamaan vakaan tulovirran.

- Omista merkeistä ei synny markkinointikuluja teollisuudelle.

Kaupan liitto korostaa, että omien merkkien sääntelyä ovat hyvin selväsanaisesti vastustaneet kaupan lisäksi mm. Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) sekä Elintarvikemarkkinavaltuutettu. KKV:n pääjohtaja on mediassa todennut, että kaupan omat merkit lisäävät kilpailua, ja että lakiuudistuksessa esitetty kaupan omien merkkien kanssa kilpailevien tuotteiden lojaliteettiperiaate olisi kuluttajien etujen vastainen.

Yksityiskohtien osalta Kaupan liitto yhtyy Päivittäistavarakauppa PTY:n lausuntoon.

## **2. Huomiot esityksen vaikutuksista**

Kaupan liitto on pettynyt lain valmistelun tasoon. Kyseinen esitys ei sisällä lainkaan vaikutusten arviointia. Ehdotuksen vaikutuksia koskeva jakso (4.2) ei täytä miltään osin lainvalmistelulle asetettuja vaatimuksia. Uutta sääntelyä esitetään tilanteessa, jossa elintarvikemarkkinavaltuutetun aikaisempiakaan valtuuksia ei ole käytetty tai ratkaisuja esitysluonnoksessa väitetyistä ongelmista saatu. Esitys ei myöskään sisällä lainsäädännön vaihtoehtojen tarkastelua, kuten elintarvikemarkkinavaltuutetun täytäntöönpanotoimien tehostamista. Vaikutustenarvioinnin puutteiden yksilöinnin osalta viittaamme PTY ry:n lausuntoon.

Kaupan liitto katsoo, että nyt lausuttavana olevan hallituksen esitysluonnokseen liittyy myös vähäistä suurempia laadullisia ongelmia. Useat hallituksen esitysluonnoksessa ehdotetut säännökset on muotoiltu tavalla, joka jättää niiden olennaisen sisällön epäselväksi eikä hallituksen esitysluonnos kokonaisuutena täytä lainsäädännöltä edellytettäviä laadullisia vaatimuksia. Lisäksi hallituksen esityksen perustelut vaikuttavat olevan joltain osin ristiriidassa varsinaisen säädöstekstin kanssa tai menevän näitä pidemmälle. Kaupan liitto katsoo, että lakiehdotus ei täytä lainvalmistelulle asetettuja laatuvaatimuksia, joten ehdotus tulee palauttaa uudelleen valmisteltavaksi.

Kunnioittavasti

Kari Luoto

toimitusjohtaja, Kaupan liitto

## **3. Huomiot luvusta suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys**

-

#### **4. Muut huomiot perusteluista**

-

#### **5. Huomiot 1 §:stä Soveltamisala säännöskohtaisine perusteluineen**

-

#### **6. Huomiot 1 a §:stä Säännökset, joita sovelletaan riippumatta muutoin sovellettavasti laista säännöskohtaisine perusteluineen**

-

#### **7. Huomiot 1 b §:stä Lain tarkoitus säännöskohtaisine perusteluineen**

-

#### **8. Huomiot 2 §:stä Määritelmät säännöskohtaisine perusteluineen**

-

#### **9. Huomiot 2 e §:stä Kaupalliset kostotoimet säännöskohtaisine perusteluineen**

-

#### **10. Huomiot 3 a §:stä Neuvottelut poikkeuksellisten olosuhteiden johdosta säännöskohtaisine perusteluineen**

-

#### **11. Huomiot 4 a §:stä Neuvotteluvoiman väärinkäyttö säännöskohtaisine perusteluineen**

-

#### **12. Huomiot 4 b §:stä Kielto edellyttää tiettyjä tietoja säännöskohtaisine perusteluineen**

-

#### **13. Huomiot 4 c §:stä Ostajan tuotemerkin suosimisen kielto säännöskohtaisine perusteluineen**

-

#### **14. Huomiot 5 §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutettu ja 7 §:stä valvonta säännöskohtaisine perusteluineen**

-

#### **15. Huomiot 10 §:stä Huomautus, 11 §:stä Julkinen varoitus ja 11 a §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutetun asettama kielto säännöskohtaisine perusteluineen**

-

#### **16. Huomiot 11 b §:stä Markkinaoikeuden asettama kielto ja 12 §:stä Elintarvikemarkkinavaltuutetun oikeus hakea markkinaoikeudelta kiellon määräämistä säännöskohtaisine perusteluineen**

-

**17. Huomiot siirtymäsäännöksestä**

-

**18. Huomiot 12 a §:stä seuraamusmaksu ja 13 b §:stä Viranomaisten välinen tietojenvaihto säännöskohtaisine perusteluineen**

-

**19. Huomiot Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain muuttamisesta säännöskohtaisine perusteluineen**

-

Hiilamo Simo  
Kaupan liitto ry